

מערך סדנא

התגובה החינוכית - תרגול

יעדים

1. מטרות

- לנסות לבחון את המניעים באמצעותם נקבעות התגובות החינוכיות שלנו.
- הבחנה בין תגובות מה"בטן" לתגובות מה"ראש" ובחינת יתרונות וחסרונות של כל אחד מהסוגים.
- התנסות בחשיבה יישומית באמצעות ניתוח מקרה.
- המפגש יהווה מקום להצפת קשיים והתלבטויות בנושא, על מנת שיהוו מצע לחשיבה יישומית.

2. סוגיות מרכזיות:

- ממה מונעת התגובה החינוכית שלנו?
- מה המטרה שלנו בתגובות חינוכיות?
- מתי אנחנו מגיבים מהראש ומתי מהבטן?
- מה היתרונות והחסרונות של כל אחד מסוגי התגובות?
- מתי ואיך אנחנו יכולים לנתב את התגובות שלנו מסוג אחד לסוג שני?
-

3. מרכיבי תפיסת דרך כפר:

- תיקון הלב – תיקון אחרי קלקול
- ייצוגים אמיתיים של שלמות הורית – המחנך כדמות יציבה, מקבלת ומציבה גבולות.
- דיאלוג
- שמיים

4. ההישג הנדרש:

- המחנכים יידעו להבחין בין תגובות בטן לתגובות ראש בסיטואציות מול חניכים
- המחנכים יבררו מה מניע אותם בתגובות החינוכיות שלהם

שלב א: לימוד [20 דקות]

מצ"ב דף מקורות

לפני שנצלול לעומק, נחזור רגע לבסיס של התגובות החינוכיות שלנו – המניע. מה גורם לנו להגיב כמו שאנחנו מגיבים ומה המטרות של התגובות החינוכיות שלנו?

הלל ושמאי – שמאי והלל מייצגים לא רק שני קצוות בדרך הלימוד וקיום ההלכות, אפשר להשתמש בהם כדי להגדיר את שני קצוות המניעים החינוכיים. בעוד ששמאי מייצג את חשיבות המסגרת והכללים, הלל מעמיד במרכז את האדם ומגמיש את המסגרת. באותו האופן בו נקבע ש"אלה ואלה דברי אלוהים חיים", כלומר ששני המקומות שהם מייצגים יכולים להיות רלוונטיים במקרים שונים, כך גם בתגובות חינוכיות – אין דרך אחת שהיא הנכונה ביותר או הנכונה תמיד. אבל אם אנחנו יודעים למקם את עצמנו, קרוב לאיזה קצה אנחנו נמצאים, יהיה לנו קל יותר לנתח את התהליכים החינוכיים שאנחנו עושים עם החניכים שלנו, כולל את התגובות החינוכיות שלנו. ומה בעניין מטרת התגובה?

אחד העם –

- מה ההבחנה שעושה אחד העם בין מידת הדין למידת הרחמים?
- האם אחת מהן עדיפה בעיניו?
- אם נעשה הקבלה בין מידת הדין ומידת הרחמים לעונש ולתיקון שלמדנו כבר – מי מהן מקבילה לעונש ומי לתיקון?

שלב ב: התגובה החינוכית – תרגול בקבוצות [20 דקות]

בחלק זה נעסוק בניתוח מקרים דרך שלוש זוויות: הערך שנפגע בכל אחד מהם וניתוח תגובה חינוכית אחת שהייתה מגיעה מבטן ותגובה אחת מהראש. כל אחת מהקבוצות תקבל כרטיסיה עם מקרה אחד לניתוח ושלוש שאלות לענות עליהן.

שלב ג: חשיבה יישומית [15 דקות]

אחרי שהקבוצות סיימו את ניתוחי המקרים, נעשה יחד על הלוח ניתוח של תגובות מהבטן ומהראש – במה מאופיין כל סוג תגובה?

חשוב שנגיע לשתי אבחנות:

1. שתגובה מהראש לא נעדרת רגש, אבל בהבדל מתגובה מהבטן הרגש שמתעורר במקרה לא מתורגם לעשייה אימפולסיבית.

2. שבתגובה מהבטן המוקד בסיטואציה הוא המגיב והרגש שלו, בעוד שבתגובה מהראש המוקד הוא האדם שעומד מולנו.)

מה היתרונות והחסרונות בשימוש בכל תגובה?

שלב ד: חזרה למקורות וסיכום

נחזור לדף המקורות לקטע השלישי על רבי עקיבא (ונסגור אותו בסיכום).

שאלות אחרי הקריאה:

מדוע רבי יוסי בוכה? מדוע הדמעות שלו מכאיבות לרבי עקיבא?

מדוע רבי עקיבא אומר לרבי יוסי שטוב שהוא רואה אותו במצב זה?

סיכום

גישת התגובה החינוכית נועדה לאפשר הצמחה של חניכים מתוך רגע של משבר ובחינה של הפרות סדר שנעשו בשפה דיאלוגית שמכילה ערכים ואפשרויות תיקון ולא שימור של היררכיה, גבולות ובדיקה של "מי יותר חזק". במובן זה, כמו בניהול העצמי, תגובות הראש עדיפות במרבית המקרים על תגובות הבטן. עם זאת, תגובות מהבטן הן תגובות אנושיות וככאלה הן מאפשרות לחניכים שלנו לראות בנו יותר מאשר רק דמויות חינוכיות "דו-מימדיות". התהליך החינוכי ועבודה עם בני אדם כרוכים תמיד ברגש, כעס, אכזבה, כמו גם גאווה, פליאה, התלהבות ושלל רגשות. לראות אותנו מתמודדים עם מצבים שמעוררים בנו כעס הוא חלק מהאפשרות של החניכים ללמוד התמודדות עם כעס וכשאנחנו לוקחים דברים ללב הם מגלים עוד מימד של האכפתיות שלנו. לכן לא צריכה להיות לנו שאיפה לבטל כליל את תגובות הבטן, אבל כן לבחון מה מזיז אותנו, מה מקפיץ אותנו ומה מניע אותנו לתגובות מול חניכים בכלל ומול חניכים מסויימים בפרט, כדי שגם תגובות הבטן שלנו ישמשו לנו מצע חינוכי בונה.

כמו שכבר אמרנו, תיקון הלב הוא תהליך מתמשך בו אדם לומד ומשתפר לאורך חייו, מתוך מטרה להפוך לאדם טוב יותר. התפיסה החינוכית של דרך כפר רואה בהפרת סדר הזדמנות חינוכית לתהליך של המחנך עם החניך, לטובת הצמחתו של החניך כאדם ערכי שיודע להשתלב בסביבתו ולנהוג כבוד ואכפתיות כלפי אחרים וכלפי עצמו. תרגול מתמיד של עצמנו, בחינת המניעים שלנו וחשיבה משותפת יאפשרו לא רק צמיחה של החניכים שלנו, אלא גם צמיחה ולמידה שלנו בתהליך תיקון הלב שלנו...